**Lietuvos Respublikos Prezidentui**
**Gitanui Nausėdai**

# VIEŠAS KREIPIMASIS

## Dėl Pagalbinio apvaisinimo įstatymo Nr. XII-2608 pakeitimo Įstatymo grąžinimo Seimui pakartotinai svarstyti

2026 m. lapkričio 17 d.
Vilnius

**Gerbiamasis Respublikos Prezidente,**

kreipiamės prašydami pasinaudoti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalyje numatyta teise ir 2026 m. lapkričio 12 d. Seimo priimtą Pagalbinio apvaisinimo įstatymo Nr. XII-2608 pakeitimo įstatymą grąžinti Seimui pakartotinai svarstyti.

Nuoširdžiai suprantame šeimų, susiduriančių su nevaisingumu, skausmą ir troškimą susilaukti vaikų. Valstybė turi sudaryti sąlygas gauti veiksmingą ir prieinamą pagalbą gydant nevaisingumą. Tačiau pagalbinio apvaisinimo reguliavimas paliečia ne tik suaugusiųjų interesus – jis tiesiogiai susijęs ir su būsimo vaiko teisėmis, jo orumu, kilme, šeimos ryšiais bei žmogaus gyvybės apsauga.

Todėl, solidarizuodamiesi su nevaisingumą patiriančiais asmenimis ir šeimomis, kartu pabrėžiame, kad pagalba nevaisingumo atveju negali peržengti pagarbos žmogaus gyvybei, vaiko orumui ir šeimai ribų. Vien tai, kad tam tikra procedūra yra moksliškai ir mediciniškai įmanoma, savaime nereiškia, kad jos taikymas visais atvejais yra teisiškai ir etiškai pateisinamas. Žmogaus gyvybė ir vaikas negali būti traktuojami vien kaip priemonė suaugusiųjų interesams ar reprodukciniams siekiams įgyvendinti.

### 1. Priimtas reguliavimas peržengia Konstitucinio Teismo nutarimo ribas.

2025 m. balandžio 10 d. Konstitucinis Teismas sprendė dėl pagalbinio apvaisinimo prieinamumo asmenims, turintiems objektyvų medicininį poreikį, ir diskriminacijos dėl jų šeiminės padėties. Teismas nenustatė pareigos pagalbinį apvaisinimą teikti nesant medicininių indikacijų. Todėl galimybė poroje nesančiai moteriai naudotis šia paslauga be medicininio poreikio yra savarankiškas įstatymų leidėjo politinis ir bioetinis pasirinkimas, o ne Konstitucinio Teismo nutarimo įgyvendinimo būtinybė.

### 2. Teisė į privatų ir šeimos gyvenimą nėra „teisė į vaiką“.

Nei Konstitucija, nei tarptautinės žmogaus teisių sutartys nesukuria absoliučios teisės reikalauti, kad valstybė užtikrintų vaiko gimimą. Vaikas yra savarankiškas teisių subjektas, turintis savo orumą ir interesus, todėl jo pradėjimas negali būti vertinamas vien kaip suaugusiojo reprodukcinio pasirinkimo įgyvendinimo priemonė.

### 3. Geriausi vaiko interesai negali būti subordinuojami suaugusiųjų reprodukciniam interesui.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas nustato vaiko prigimtinę teisę turėti tėvą ir motiną, o Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 7 ir 8 straipsniai saugo vaiko teisę, kiek tai įmanoma, žinoti savo tėvus, būti jų globojamam ir išsaugoti savo tapatybę bei šeimos ryšius. Priimtas

reguliavimas leidžia sąmoningai sukurti situaciją, kai vaikas nuo pat pradžių neturi teisinio tėvo. Tai nėra tapatu gyvenimo aplinkybėms, kai vaikas tėvo netenka dėl mirties, išsiskyrimo ar kitų priežasčių.

**4. Valstybė neturėtų silpninti tėvystės atsakomybės.**

Konstitucijos 38 straipsnis įtvirtina šeimos, motinystės, tėvystės ir vaikystės apsaugą. Civilinis kodeksas remiasi abiejų tėvų teisėmis ir pareigomis vaikui: abu tėvai atsakingi už jo išlaikymą, priežiūrą ir gerovę. Todėl teisiškai sunku pagrįsti modelį, kuriame viena teisės sistemos dalis reikalauja abiejų tėvų atsakomybės, o kita leidžia iš anksto suplanuoti, kad teisinio tėvo apskritai nebus. Vieniša mama, auginanti vaiką dėl susiklosčiusių gyvenimo aplinkybių, nusipelno visokeriopos valstybės ir visuomenės paramos. Tačiau tai nėra tas pats, kas valstybei pačiai teisiškai organizuoti vaiko pradėjimą iš anksto eliminuojant tėvystę.

**5. Embriono apsauga negali priklausyti vien nuo procedūros efektyvumo ar sveikatos prognozės.**

Priimtoje redakcijoje išplečiami atvejai, kuriais gali būti sunaikinami gyvybingi embrionai, taip pat nustačius sunkią genetinę patologiją ar esant tam tikroms sutartinių santykių aplinkybėms. Tokie sprendimai tiesiogiai paliečia žmogaus gyvybės ir orumo apsaugą. Žmogaus gyvybės vertė neturėtų priklausyti nuo sveikatos būklės, genetinės prognozės ar sutartinių santykių vykdymo, todėl šios nuostatos reikalauja pakartotinio ir ypač atsargaus proporcingumo vertinimo.

**Prašymas**

Atsižvelgdamos į išdėstytus argumentus, žemiau pasirašančios nevyriausybinės organizacijos prašo:

1. grąžinti įstatymą Seimui pakartotinai svarstyti;
2. **atsisakyti nuostatos, leidžiančios pagalbinį apvaisinimą poroje nesančiai moteriai nesant objektyvaus medicininio poreikio;**
3. **sustiprinti vaiko teisės žinoti savo biologinę kilmę apsaugą;**
4. pakartotinai įvertinti ir susiaurinti naujai išplečiamus embrionų sunaikinimo pagrindus.

Gerbiamas Prezidente, prašome ieškoti tokio teisinio sprendimo, kuris būtų jautrus nevaisingumą patiriančioms šeimoms ir kartu nepadarytų vaiko interesų antraeiliais. Tai nėra konservatyvus ar liberalus požiūris – tai yra žmogiškumo požiūris.

Medicina gali ir turi padėti žmonėms susilaukti vaikų. Tačiau valstybės pareiga – užtikrinti, kad technologinės galimybės būtų derinamos su žmogaus orumu, atsakinga tėvyste, vaiko teisių apsauga ir pagarba žmogaus gyvybei.

Manome, kad priimtas įstatymas šios pusiausvyros neužtikrina, todėl prašome suteikti Seimui galimybę jį pataisyti dar iki įsigaliojimo.

Pagarbiai

Laisvos visuomenės institutas, direktorė Diana Karvelienė

Lietuvos krikščionių darbuotojų profesinė sąjunga

Lietuvos gydytojų asociacija „Už žmogaus gyvybę“

Lietuvos akušerių sąjunga

Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija

Rengimo šeimai asociacija

Lietuvos katalikų psichologų ir psichoterapeutų asociacija

Ateitininkų federacija

Jaunimo sambūris „Pro Patria”

Sveikatos teisės institutas

VšĮ Tiesa Išlaisvina

VšĮ Kuriu Lietuvai

Krizinio nėštumo centras